

PARTIER OCH PARTINAMN

Av hovrättsfiskal HÅKAN WINBERG

Hovrättsfiskalen jur. kand. Håkan Winberg, 1957—59 ordförande i Konservativa Studentförbundet och f. n. vice ordförande i Högerpartiet i Västernorrlands län, analyserar i denna artikel partibeteckningarnas utveckling och gör en intressant klassificering av de namn, som nu används. Förf. diskuterar även frågan om högerpartiet bör byta beteckning. Winbergs slutsats blir, att ingenting talar för ett namnbyte.

Inom högerpartiet har man under senare år då och då diskuterat om partiet bör byta namn. Vid 1965 års riksstämman fick partistyrelsen i uppdrag att låta företa en förut-sättningslös utredning av partiets namnfråga. Även inom andra par-

tier är eller har namnfrågan ganska nyligen varit aktuell.

Varje politisk åsiktsriktning måste givetvis av rent praktiska skäl skaffa sig en beteckning, ett namn. I Sverige är det nödvändigt också genom stadgandena i vallagarna. Enligt dessa skall på valsedeln till andrakammarval och kommunalval ovanför namnen på de personer som upptas på sedeln utsättas partibeteckningen, varmed avses "partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän (väljare) eller för viss meningsriktning". Detta är ju grunden för det system med partival, som vi har i vårt land.

Men det är naturligtvis så att "beteckning i ord — — — för viss meningsriktning" är nödvändig för en politisk organisation i en mängd andra avseenden än de som gäller just själva valen. Våra mer varaktiga politiska åsiktsriktningar har ställning av ideella föreningar och sådana kan inte gärna verka utan benämningar. Även om vi i vårt land saknar lagbestämmelser om ideella föreningar anses det att en förening för att kunna få rättskapacitet måste ha stadgar, som ger möjlighet att individualisera

föreningen. Ett politiskt parti behöves redan av detta skäl något slags namn oavsett om partiets rent formella föreningsbildning sker centralt för hela landet, regionalt för distrikt, lokalt för kommun eller — vilket väl är vanligast — på alla dessa plan.

En politisk organisation behöver dock måhända mer än de flesta organisationer ett namn som för folk i allmänhet skall vara en samlande beteckning för den åsiktsriktning organisationen företräder och för den samhällsuppfattning som förenar dess medlemmar och anhängare.

Den klassiska uppdelningen av politiska riktningar i *höger* och *vänster* har som bekant skett under franska revolutionen, då anhängarna till den bestående ordningen tog plats till höger och revolutionens män till vänster i nationalförsamlingen. Kombinationen konservativ och höger, å ena sidan, samt radikal och vänster, å andra, följde av detta. Det dröjde sedan inte länge förrän begreppet *center* kom att användas för politiska riktningar, som stod mellan högern och vänstern.

Efter 1866 års representationsreform följde åtskilliga politiska gruppbildningar i den svenska riksdagen. Det är dock först i och med att valorganisationerna eller rikspartierna kommer till omkring år 1900 som även riksdagspartierna blir mer fasta.

Klassisk höger-vänsterbenämning

Vad har då partierna i vårt land använt för benämningar under 1900-talet? I hur hög grad har den klassiska höger-vänsterbenämningen begagnats?

En skiss rörande de fem största i riksdagen nu verkande partierna visar i stora drag följande. Det bör dock anmärkas att jag inte alltid tagit fram den formellt korrekta beteckningen, "firmanamnet", utan i stället mer sett till den reella beteckning, som partierna använt.

Det 1866 i andra kammaren bildade *lantmannapartiets* medlemmar skulle väl enligt franskt mönster ha suttit till höger i riksdagen. Likaså de som tillhörde *nationella framstegspartiet*, vilket parti 1912 sammanslogs med lantmannapartiet till *lantmanna- och borgarpartiet*. Samma år skedde en sammanslagning mellan de i första kammaren verkande *förenade högerpartiet* och *moderata partiet* till första kammarens *nationella parti*. Dessa i riksdagen verkande partier hade då redan fått sin valorganisation, *allmänna valmansförbundet* (1904). Först 1935 sammanslogs första kammarens nationella parti och andra kammarens lantmanna- och borgarparti till *riksdagshögern*. År 1938 bytte allmänna valmansförbundet namn till *högern* (högers riksorganisation) och från 1952 har som partibeteckning använts *högerpartiet*.

Den politiska vänstern kan i Sverige liksom utomlands uppdelas i

socialistiska grupper och borgerliga vänstergrupper. Den socialistiska riktningen fick sin val- och kamporganisation när *socialdemokratiska arbetarepartiet* bildades 1889. De av partiet i riksdagen invalda representanterna är organiserade i *socialdemokratiska riksdagsgruppen*. År 1917 bröt sig en grupp ur det socialdemokratiska partiet och bildade *socialdemokratiska vänsterpartiet*. Detta parti splittrades efter några år, varvid *kommunistiska partiet* bildades.

Före sekelskiftet verkade för den borgerliga vänstern ett riksdagsparti under namnet (radikala) *folkpartiet* som kom att ingå i det 1900 bildade *liberala samlingspartiet*. Valorganisation blev *frisinnade landsföreningen*. Liberala samlingspartiet splittrades 1923 i *liberala riksdagspartiet* och *frisinnade folkpartiet*. Frisinnade landsföreningen blev härefter riksorganisation för det sistnämnda riksdagspartiet medan liberala riksdagspartiets riksorganisation blev Sveriges *liberala parti*. De liberala och frisinnade riks- och riksdagspartierna förenades 1934 i folkpartiet.

En politisk riktning, som inte haft någon alltför fast förankring utefter den klassiska höger-vänsterlinjen utgör de rörelser, som under namnet *bondeförbundet* bildades 1914 och under namnet *jordbrukarnas riksförbund* 1915. De båda sammanslogs 1921 under det förstnämnda namnet. Bondeförbundets namn ändrades därefter 1943 till

landsbygdspartiet bondeförbundet, 1957 till *centerpartiet bondeförbundet* och 1958 till endast *centerpartiet*.

Många namn

Denna översikt visar att ganska många namn använts av partierna under 1900-talet. Man kan skönja en stabilisering i namnutvecklingen från mitten av 1930-talet. Socialdemokraterna har dock behållit sitt namn alltsedan partiets tillkomst och det kommunistiska namnet har begagnats i stort sett från utbrytningen ur socialdemokratin — låt vara att namnet stundom försetts med något tillägg för att utmärka vissa sektioner eller riktningar. Benämningen folkpartiet i sin nuvarande form har tillkommit vid sammanslagning av två andra partier, vilkas namn i sin tur uppkommit vid delning av det tidigare verkande liberala samlingspartiet. Centerpartiet och högerpartiet är de partier, som har företagit egentliga namnbyten utan att partisammanslagningar eller partidelningar ägt rum. Ända från 1904 och till 1938 använde sig den konservativa partiorganisationen av namnet allmänna valmansförbundet och det är alltså först under slutet av 1930-talet, som den officiellt betecknar sig som en organisation, där benämningen höger ingår. Sedan 1950-talet kan högerbenämningen sägas ha accentuerats genom det alltmer konsekvent använda namnet högerpartiet.

Vad använder motsvarande partier utomlands för benämningar? För att en jämförelse skall bli någorlunda möjlig får den begränsas till de nordiska länderna.

Om vi åter börjar från höger finner vi att man i Norge har motsvarande benämning som i Sverige ("Höyre") medan de övriga ländernas motsvarighet till det svenska högerpartiet har andra namn, i Danmark *konservativa folkpartiet*, i Finland *samlingspartiet* och i Island *självständighetspartiet*.

Det norska partiet *venstre* får anses motsvara folkpartiet i Sverige medan den danska motsvarigheten möjligen kan anses vara *radikala venstre*. Finland har två partier med benämningen folkpartiet nämligen det *liberala* och det *svenska*.

Centerpartiets broderpartier i Norge och Finland har i sin namnfråga haft en likartad utveckling som det svenska centerpartiet. Både det norska och det finska partiet heter nu *centerpartiet* men hade tidigare andra namn, *bondepartiet* i Norge och *agrarpartiet* i Finland. Motsvarigheten i Danmark är väl närmast *venstre* men jämförelsen får inte hårddras liksom inte heller jämförelsen med *framstegspartiet* i Island.

För de socialdemokratiska partierna blir jämförelsen enkel då samma benämning används i hela Norden. Det bör kanske anmärkas att socialdemokraterna i Norge synes använda benämningen arbetar-

partiet mer än vad deras meningsfränder i Sverige gör.

Vad gäller de kommunistiska partierna slutligen har man inom det finska partiet sedan 1940-talet kallat sig *folkdemokrater* medan den kommunistiska benämningen funnits i de övriga länderna. I både Danmark och Norge har ju dock på senare år uppstått partier med namnet *socialistiska folkpartiet*, som väl reellt om än icke formellt har övertagit de kommunistiska partiernas roll.

Klassificering av partinamn

Den ursprungligen skedda politiska uppdelningen i höger—vänster och det något senare uppkomna mellanläget center tycks stå sig ganska bra inte bara som allmänna benämningar på politiska åsikter och grupperingar utan även i själva partinamnen. Vi har här högernamnet (Sv, No), centernamnet (Sv, No, Fi) och vänsternamnet (No, Da). Det är intressant att notera att samtliga tre centerpartier i Norden har antagit sina namn under senare år och att de tidigare haft namn där orden bonde eller agrar ingått. I den här gruppen av partier, vilka har namn som jag skulle vilja kalla *etikettsnamn*, ingår också det framtida eventuella parti, som skulle kunna heta mittenpartiet liksom några namn som har ifrågasatts för kommunisterna i Sverige om ett namnbyte skulle ske nämligen den nya vänstern, vänsterpartiet eller något liknande.

Uttrycket etikettsnamn kan motiveras av att alla dessa partier genom sitt namn sätter etikett på var någonstans utefter den klassiska höger-vänsterlinjen de befinner sig eller i vart fall anser att de befinner sig.

En del andra partinamn skulle kunna sammanfattas under begreppet *klassnamn*. Här finns namn som arbetarpartiet, bondeförbundet och agrarpartiet liksom det sedan länge försvunna namnet lantmanna- och borgarpartiet. Det är en typ av namn som tydligen inte längre är särskilt gångbar, eftersom det väl bara är det förstnämnda namnet, som alltjämt används. Men inte ens arbetarpartierna vänder sig längre endast till folkgrupper, som har brukat betecknats som arbetare.

En tredje grupp av partinamn kan betecknas som *idénamn*, dvs. namn i vilka ingår något — i regel ett attribut — som anger partiets ideologi. Exempel på den gruppen är namn som liberala partiet, frisinnade partiet och kommunistiska partiet samt också ett namn som socialdemokraterna. Andra tänkbara namn inom gruppen är sådana där attributet radikal, kristlig, socialistisk, konservativ, ja t. o. m. demokratisk skulle kunna ingå. Vår senaste partibildning, kristen-demokratisk samling, har rent av en kombination av dessa attribut.

Slutligen finns det några partinamn som jag skulle vilja kalla

de *intetsägande namnen*. Benämningen är inte på något sätt avsedd att fattas som nedsättande. Hit hör partinamn, av vilka partiets inriktning icke framgår. Exempel härpå är namn som folkpartiet, allmänna valmansförbundet och samlingspartiet. Ett namn som framstegspartiet får väl också närmast anses höra till denna grupp. Om något parti i framtiden skulle vilja kalla sig medborgarpartiet eller frihetspartiet torde sådana namn också böra räknas in i den här gruppen.

Namnutvecklingen inom de politiska partierna kommer säkert att fortsätta. Som inledningsvis antytts har högerpartiet frågan om ett namnbyte under utredning. Vi vet också att man inom det kommunistiska partiet har aktualiserat namnfrågan. Om strävandena till borgerlig samverkan kan resultera i att några av de borgerliga partierna eller samtliga sammanslås blir en av de inte minst viktiga frågorna att hitta ett namn till det nya partiet.

Utredning i högerpartiet

För högerpartiets del är önskemålet från åtskilliga medlemmars sida att komma från ett namn som anger var på höger-vänsterlinjen partiet står, att slippa vad jag kallar etikettsnamngruppen. I de motioner som föranledde 1965 års riksstämmas beslut om utredning i namnfrågan anfördes bland annat att högerpartiets politik nu är en

helt annan än 20- och 30-talets politik och att många människor sätter likhetstecken mellan dåliga tider och högerpolitik liksom mellan ordet högerman och reaktionär. Det anfördes också att begreppet höger i vissa sammansättningar för tanken till olika ytterlighetsmoment. Några motionärer gjorde gällande att ett namnbyte borde ske för att markera att partiet inte är ett klassparti för de rika, att det inte längre är 30-talets "bolagshöger" utan att i stället de människor som arbetar inom partiet har en ärlig vilja att förbättra samhället för alla medborgare. Motionärerna nämnde ett flertal namn som tänkbara nya namn bland andra medborgarpartiet, framstegspartiet och samlingspartiet. Av de som yttrade sig i namnfrågan vid 1965 års riksstämman föreföll flertalet vara positivt inställda till ett namnbyte.

Det starkaste argumentet för ett namnbyte får väl anses vara de felaktiga föreställningar om partiets politik, som kan följa av högernamnet och som de politiska motståndarna ofta gör sitt bästa att bygga under. Men om nu namnet höger är av negativt värde för partiet — vilket kan vara tveksamt — och partiet därför byter namn, kan man då räkna med att begreppet höger inte längre kommer att användas i samband med partiets politik? Knappast, därför att partiet med det nya namnet kommer i alla fall — i vart fall så länge det inte ingår i ett enda bor-

gerligt parti — att vara ett högerparti på den klassiska höger-vänsterlinjen. I den politiska debatten, som ofta har behov av förenklingar, kommer säkerligen uttryck som högern eller de konservativa att användas även efter ett namnbyte för att av olika skäl undvika att vid varje tillfälle upprepa partinamnet. Skulle det bli så att begreppet höger ändå används, förlorar argumentationen om fördelen av ett "icke-höger" namn åtskilligt av sin tyngd. Man bör väl dessutom hålla i minnet att den negativa innebörd, som högernamnet enligt åtskilligas mening fått, har uppstått till följd av en politik, som partiet i stort sett fört under en tid då ordet höger inte alls ingått i partiets namn men partiet likväl i den politiska debatten framstått under begreppet högern.

Onödigt med namnbyte

Man kan naturligtvis säga att om högerpartiet nu byter namn kommer högerbegreppet så småningom att om inte försvinna så dock bli mindre använt. Till stöd för ett sådant påstående kan hävdas att ingen människa idag kallar centerpartiet för bondeförbundet trots att det inte ens har gått 10 år sedan det namnbytet skedde. Men jag tror det finns risk att man kan låta lura sig av detta. Som ovan nämnts kommer det nog alltid att i debatten finnas behov av att något så när kunna sortera in par-

tierna på höger-vänsterlinjen. Den sorteringen kommer nog att ske oftare när några av partierna har namn utefter höger-vänsterlinjen än om inga har det. Tendensen synes för flera av partierna vara en ökad användning av den namntypen. Centerpartiet har relativt nyligen gått över till ett sådant namn. Centerpartiet och folkpartiet samverkar under benämningen mittenpartierna, vilken benämning också måste anses tillhöra höger-vänsterlinjen. Det synes också troligt att ordet vänster kommer att ingå i det kommunistiska partiets nya namn.

Det finns sålunda anledning anta att högerbeteckningen kommer att användas mycket ofta i den politiska debatten även om högerpartiet får ett annat namn. Med den

pågående s. k. vänstervridningen på olika områden i samhället kan det för övrigt finnas behov av en samhällsåskådning som redan i sitt namn klart antyder avståndstagande från sådana företeelser som döljer sig bakom olika vänsterbeteckningar.

Skulle det finnas väljare, som gillar högerpartiets politik men som stöts bort av namnet, kommer dessa säkerligen ändå inte att kunna förlika sig med ett parti som i den allmänna debatten likväl ofta betecknas som högern utan att ordet höger finns i namnet. Det är dock sannolikt inte många väljare som endast ser till ett partis namn. Innehållet i ett partis politik är säkerligen betydligt viktigare än partiets namn när väljaren tar ställning.

OM gymnasielärarnas kompetens

Släppes kontakten mellan skolan och vetenskapen, då blir det i längden omöjligt att hålla nivån uppe vid våra gymnasier. Att höja kraven på gymnasiundervisningen och i samma ögonblick sänka kraven på gymnasielärarnas kompetens är ju fullständigt upp- och nedvända världen.